

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน: กรณีศึกษา บ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา เป็นผลมาจากการที่รัฐบาลมีนโยบายด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคม โดยมุ่งเน้นให้เกิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และแก้ไขปัญหาความยากจน โดยการส่งเสริมการรวมตัว การร่วมคิด ร่วมทำ ในรูปแบบที่หลากหลาย ภายใต้หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีภาคประชาชนเป็นแกนหลักในการปฏิบัติ และใช้แผนชุมชนเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนำเสนอข้อมูลเชิงตรรกะ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา 3 แบบ แบบที่ 1 คือ การศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) แบบที่ 2 คือ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 8 คน จาก 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านดินเปิด จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 2 คือ คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน จำนวน 4 คน และแบบที่ 3 คือ การเก็บข้อมูลจากการสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตแบบการมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยไปร่วมประชุมประจำเดือนของแต่ละหมู่บ้าน ณ ศาลเอนกการระสงค์และที่จัดประชุมของหมู่บ้าน และได้ทำการบันทึกข้อมูลไว้ในสมุดบันทึก พร้อมกับถ่ายรูปบรรยากาศการประชุมไว้ด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า และแบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม นำข้อมูลที่ได้นำมาเสนอในรูปความเรียง ตามวัตถุประสงค์ โดยใช้ข้อเท็จจริงมาจำแนกเปรียบเทียบ เชื่อมโยง รวมทั้งการตีความ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านดินเปิด อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

ตอนที่ 2 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาในภาพรวม

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน
ได้แก่

1. ด้านการวางแผน

ผลการศึกษาพบว่า มีขั้นตอนการดำเนินงาน ประชาชน/ภาคีการดำเนินงานมีการรับรู้
ขั้นตอนจากการประชุมชี้แจง การประสานงาน และการจัดเวทีประชาคม ประชาชนมีส่วนร่วมใน
การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล วางแผนปฏิบัติการ มอบหมายผู้รับผิดชอบ ลงมือจัดทำแผนพัฒนา
หมู่บ้าน และติดตามผลการดำเนินงาน ในระดับที่มาก ทำให้มีแผนพัฒนาหมู่บ้านที่มีคุณภาพ
สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูล และเครื่องมือในการพัฒนาได้

2. ด้านการปฏิบัติตามแผน

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้และรับรองแผนพัฒนาหมู่บ้าน
ขั้นตอนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้าน (แผนปฏิบัติการ) การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ และ
การติดตามประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม ในระดับมาก โดยใช้เวทีประชาคม และเวทีการประชุม
หมู่บ้าน และการสื่อสารเพื่อการติดตามผล เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วม

3. ด้านการรับประโยชน์

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจาก
การดำเนินงาน ร่วมปรึกษาหารือ และมีมติในการกำหนดแนวทางเพื่อจัดสรรผลประโยชน์
ในระดับมาก โดยใช้เวทีประชุมของกิจกรรม และเวทีประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ในการ
กำหนดแนวทางการจัดสรรผลประโยชน์ และตรวจสอบการจัดสรรผลประโยชน์ให้เป็นไปตาม
แนวทางที่กำหนด

4. ด้านการติดตามผล

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วม ในระดับมาก โดยการร่วมกันกำหนดเครื่องมือ
และแผนงานการติดตาม ตลอดจนผู้รับผิดชอบในการควบคุมติดตามผล ผ่านเวทีประชาคม และ
เวทีประชุมหมู่บ้าน และยังมีส่วนร่วมในการติดตามผล โดยสอบถามผู้รับผิดชอบระหว่าง
การดำเนินการ และในเวทีการประชุมประจำเดือน และในเวทีประชาคมติดตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน

ในภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านในระดับมาก และ
จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ

แผนพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งในระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ระดับการปรึกษาหารือ (Consult) ระดับการให้เข้ามามีบทบาท (Involve) ระดับการสร้างความร่วมมือ (Collaborate) และระดับการให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วม ในระดับที่มาก ในทุกระดับของการมีส่วนร่วม และเมื่อศึกษาถึงเงื่อนไขในการมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนมีความตั้งใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน ในการแก้ไขปัญหา และตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ และการเข้ามามีส่วนร่วม เป็นไปตามหลักความเสมอภาค และขีดความสามารถของผู้เข้าร่วม มีเสรีภาพในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ไม่มีการใช้อิทธิพล ชูเชิญจากผู้หนึ่งกว่า ซึ่งทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีอิสระในการแสดงออก และส่งผลต่อคุณภาพของแผนพัฒนาหมู่บ้านอย่างสมบูรณ์

ตอนที่ 2 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ แบ่ง เป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1. ปัญหาอุปสรรค

ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ความพร้อมด้านครอบครัวของประชาชนและผู้นำ การที่ต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพ และการกิจประจำวันอื่น ๆ จำเป็นต้องเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้มากขึ้น ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่มีงบประมาณ ความไม่พึงพอใจในการจัดสรรผลประโยชน์ และความรู้สึกเอาแต่ใจไม่ยอมรับมติเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนบางคน

2. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาสามารถสรุปข้อเสนอแนะ ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ในด้านการวางแผน การประชาสัมพันธ์ ชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ ของกิจกรรมให้ประชาชนและภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน การให้ความรู้ความเข้าใจ และข้อมูลที่จำเป็นให้ประชาชนทราบก่อนการดำเนินการ ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ในการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และกระตือรือร้น การกำหนดและมอบหมายหน้าที่ ให้แก่นำรับผิดชอบงานเป็นด้าน ๆ ในด้านการปฏิบัติตามแผน ให้ประชาชนได้รับรู้ผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะได้รับจากการปฏิบัติตามแผนงาน โครงการ คณะกรรมการหมู่บ้านต้องเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้าน ผู้นำของชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ต้องมีการบูรณาการกับหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานที่มีงบประมาณ การนำแผนงานโครงการที่จะดำเนินการเข้าประชุมประชาคม และทำความเข้าใจต่อชุมชน ด้านการติดตามผล ต้องใช้เวทีประชาคมเป็นเครื่องมือในการติดตามผล และต้องติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ ไม่ทำ ๆ หยุด ๆ ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ ทุกคนต้องมีส่วนรับประโยชน์ ไม่ให้

ประโยชน์เกิดแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ ควรดำเนินการ โครงการที่ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดก่อนและจัดเรียงลำดับโครงการให้ชัดเจนเปิดเผย เป็นต้น

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาในภาพรวม

การศึกษาวិจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน มีขั้นตอนการดำเนินงาน ประชาชน/ภาคีการดำเนินงานมีการรับรู้ขั้นตอนจากการประชุมชี้แจง การประสานงาน และการจัดเวทีประชาคม ประชาชนมีส่วนร่วมในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล วางแผนปฏิบัติการ มอบหมายผู้รับผิดชอบลงมือจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และติดตามผลการดำเนินงาน ในระดับที่มาก ทำให้มีแผนพัฒนาหมู่บ้านที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูล และเครื่องมือในการพัฒนาได้ ด้านการปฏิบัติตามแผน ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้และรับรองแผนพัฒนาหมู่บ้าน ขั้นตอนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้าน (แผนปฏิบัติการ) การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ และการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรม ในระดับมาก โดยใช้เวทีประชาคม และเวทีการประชุมหมู่บ้าน และการสื่อสารเพื่อการติดตามผล (พูดคุย ชักถาม ตามงาน) เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมด้านการรับประโยชน์ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม ร่วมปรึกษาหารือ และมีมติในการกำหนดแนวทางเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ ในระดับมาก โดยใช้เวทีประชุมของกิจกรรม และเวทีประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ในการกำหนดแนวทางการรับประโยชน์ และตรวจสอบการรับประโยชน์ให้เ็นไปตามแนวทางที่กำหนด ด้านการติดตามผล ประชาชนมีส่วนร่วม ในระดับมาก โดยการร่วมกันกำหนดเครื่องมือ และแผนงานการติดตามตลอดจนผู้รับผิดชอบในการควบคุมติดตามผล ผ่านเวทีประชาคม และเวทีประชุมหมู่บ้าน และยังมีส่วนร่วมในการติดตามผล โดยสอบถามผู้รับผิดชอบระหว่างการดำเนินการ และในเวทีการประชุมประจำเดือน และในเวทีประชาคมติดตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน

จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ (วาสนา นาจันทร์, 2553, หน้า 9-10) ซึ่งประกอบด้วย การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) การปรึกษาหารือ (Consult) การให้เข้ามามีบทบาท (Involve) การสร้างความร่วมมือ (Collaborate) การให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านดินเปิด อำเภอยายะห์เหมือง จังหวัดพังงา อยู่ในระดับมาก ในทุกระดับซึ่งสามารถวัดได้จาก การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทุกครัวเรือน การร่วมประชุมประชาคมทุกเวทีเกินกว่าเป้าหมายของจำนวนครัวเรือนที่กำหนด คือ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 การเข้ามามีส่วนร่วมของคณะทำงาน คณะกรรมการ และร่วมเป็นพี่ปรึกษา ร่วมลงประชามติรับรองในเวทีประชาคม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของบ้านดินเปิด มี 4 กระบวนการ คือ 1) การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผล และการรับผลประโยชน์และมีการกำหนดขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อมของชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเรียนรู้ตนเองและชุมชน ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนา ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแผนงานโครงการ ขั้นตอนที่ 5 การปฏิบัติตามแผน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด เรื่องกระบวนการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาของบ้านทางยาว อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ของ ชญาพร กมลกิจไพศาล และขงยุทธ บุราสิทธิ์ (2553) ที่กล่าวว่า กระบวนการจัดทำแผน มี 4 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ชุมชน การวางแผน การดำเนินการและการติดตามประเมินผล

ในส่วนประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติตามแผน ด้านรับผลประโยชน์ ด้านติดตามและประเมินผล พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับมาก โดยสามารถตรวจสอบและวัดได้จาก การให้ข้อมูลจำเ็นพื้นฐานทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน การเข้าร่วมประชุมในเวทีต่าง ๆ เเกินเป้าหมายของตัวแทนครัวเรือนที่กำหนด (70% ของครัวเรือนในหมู่บ้าน) การลงมติประชาพิจารณ์รับรองแผน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด เรื่อง กระบวนการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในจังหวัดลำพูน ของ ศิริขวัญ อุทา (2546) ที่กล่าวว่า กระบวนการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม คือ การจัดเวทีสร้างความเข้าใจ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปบทเรียน นำเสนอปัญหาและหาแนวทางแก้ไข และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของประชาชนตำบลหนองบัว อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ ของ สมจิตร ศรีแสนยา (2553) ที่กล่าวว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเป็นแผนระดับตำบล ประชาชนอาจเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่น ในการจัดทำประชาชนจึงให้ความสำคัญไม่มากเท่าที่ควร และการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหากำหนดและรับรองแผนพัฒนาหมู่บ้านสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ของ อรรถัย กักผล (2550, หน้า 16-17) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการของภาคประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เพื่อแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสม และนำไปสู่การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเอง คณะกรรมการหมู่บ้านได้แสดงบทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และขับเคลื่อนการดำเนินการตามแผนพัฒนาหมู่บ้านสอดคล้องกับพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551 มาตรา 28 ครี ที่ได้รับเปลี่ยนโครงสร้าง

และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์หลักรับผิดชอบบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน รวมถึงบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน

ในประเด็นปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ พบว่า การแจ้งข้อมูลข่าวสารยังไม่ครอบคลุม ความพร้อมด้านครอบครัวของประชาชน การประกอบอาชีพและการกิจประจำวัน การเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ การขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงาน ความไม่พอใจในผลประโยชน์ และการไม่ยอมรับเสียงส่วนใหญ่ มีข้อเสนอแนะสรุปได้ดังนี้ ปรับปรุงระบบการแจ้งข้อมูล เช่น ระบบเสียงตามสายให้มีประสิทธิภาพ สร้างความมั่นคงของอาชีพ รายได้ให้กับประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจให้ชาวบ้าน หน่วยงานราชการท้องถิ่น ต้องให้ความสำคัญแผนชุมชน สร้างเครือข่ายหรือคณะทำงานติดตามระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ และจังหวัด สร้างความเท่าเทียมในการรับผลประโยชน์ สร้างจิตสำนึกหลักการประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง ของ วาสนา นาจันทร์ (2553) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขคือ การให้ข้อมูลข่าวสารยังไม่ครอบคลุมประชาชน ต้องไปทำงานนอกบ้าน ประชาชนยังขาดความเข้าใจเรื่องแผน โดยมีแนวทางแก้ไข 2 แนวทาง คือ 1) ปรับปรุงประสิทธิภาพเสียงตามสาย 2) ต้องสร้างจิตสำนึก สร้างความเข้าใจการเรียนรู้ให้ชาวบ้าน

การขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้าน กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมได้ใช้เวทีประชาคมเป็นเครื่องมือหลักในดำเนินการ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องประชาคม ของ ประเวศ วะสี (2541 อ้างถึงใน ทิพย์ภาวชัช ฒ เชียงใหม่, 2547) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบประชาคม ว่าเป็นการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง มีความรัก ความเอื้ออาทร และสมานฉันท์ต่อกัน มีองค์ความรู้จากการปฏิบัติหรือทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้ที่จะช่วยให้เกิดภูมิปัญญาอันเป็นเงื่อนไขสร้างความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้นกับกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่อง มีระบบการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนของประชาชน ได้แก่ การที่ประชาชนได้รับรู้ และเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรม ผู้นำชุมชนแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และการมีคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น ของ สถาบันพระปกเกล้า (2545, หน้า 47-48) ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย คุณค่าและจิตสำนึกสาธารณะ กระบวนการและช่องทางในการมีส่วนร่วมของประชาชน และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Access to Information) ตลอดจนมีช่องทางที่เท่าเทียมกันของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบ โดยตรงต่อประชาชนจะทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจ ไว้วางใจในกระบวนการและเข้าร่วมในการตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน: กรณีศึกษามันดินเป็ด อำเภอยายเมือง จังหวัดพังงา สิ่งที่ค้นพบและผู้วิจัยอยากเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 3 ประเด็นหลักดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการศึกษาพบว่า ภาครัฐยังไม่ดำเนินการวางแผนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนอย่างจริงจัง ดังนั้นควรมีนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นพัฒนาหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น โดยให้ตัวแทนกลุ่มองค์กรทุกภาคส่วน จากเอกชน และราชการ ที่เป็นภาคีการพัฒนาของหมู่บ้านเข้าร่วมอย่างจริงจัง เพื่อจะได้เกิดการรับรู้ และจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านที่ครอบคลุมครบถ้วน รวมทั้งเป็นส่วนสนับสนุนขับเคลื่อนการปฏิบัติตามแผนอย่างเต็มกำลังและตรงต่อภารกิจที่รับผิดชอบ

2. กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ และให้ความร่วมมือประกอบกัน นโยบายการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างมาก แต่ต้องใช้เวลา และทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ต้องให้เวลากับชุมชน โดยภาครัฐควรยึดถือกระบวนการสำคัญกว่าผลผลิต เพราะถ้ากระบวนการดีผลผลิตที่ดีจะเกิดขึ้นได้เองจากการกระทำของกระบวนการ

3. จากการศึกษาพบว่า ประชาชนยังไม่เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ด้านการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ควรมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของชุมชน และมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่มีความพร้อม ทั้งข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วน ถูกต้อง และครอบคลุม และอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ให้ประชาชนหรือกลุ่มแกนนำเข้ามาศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยน เสริมสร้าง องค์ความรู้ และเกิดความภาคภูมิใจ เพื่อเป็นแรงผลักดันการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่จัดการประชุมประชาคม/ การประชุมหมู่บ้าน และควรให้เป็นเวทีรับรู้อาสา รับฟังปัญหา และระดมความคิดในการขับเคลื่อนแผน และต้องมีผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมให้ข้อมูลเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งหมู่บ้านจะต้องให้ความสำคัญในการจัดทำวาระการประชุมที่ชัดเจน รวมทั้งการประสานงานผู้เกี่ยวข้องให้เข้าร่วมประชุมอย่างจริงจัง

2. คณะกรรมการหมู่บ้านควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน กับภาคีการพัฒนาภาครัฐราชการ และภาคเอกชน และควรมีผู้รับผิดชอบเชื่อมโยงเครือข่ายแต่ละด้าน แต่ละส่วนอย่างชัดเจนรวมทั้งควรมีกิจกรรมที่รองรับไว้ด้วย

3. คณะกรรมการหมู่บ้านควรจัดระบบเสียงตามสาย เช่น หอกระจายข่าว หรือ การกระจายเสียงรูปแบบอื่น ให้ครอบคลุมทั้งหมู่บ้านเพื่อสนับสนุนการเผยแพร่ข่าวสารสร้างความเข้าใจได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็วทันเหตุการณ์

4. องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานที่มีงบประมาณควรให้ความสำคัญ แผนชุมชนโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลต้องนำแผนงานโครงการของแผนชุมชนบรรจุไว้ในแผนพัฒนาตำบล 3 ปี หมู่บ้านควรสร้างเครือข่ายหรือตั้งคณะทำงานติดตามในระดับท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัย และแรงจูงใจของการมีส่วนร่วมของประชาชน และภาคีการพัฒนาของชุมชน ในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมที่หลากหลายและเป็นจริงเชิงพฤติกรรมให้มากขึ้น

2. หมู่บ้าน/ชุมชน ควรให้ความสำคัญ และประสานงานเชื่อมโยง กับสถานศึกษา หรือ สถาบัน หรือบุคคลที่ทำงานด้านการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ ให้เข้ามาดำเนินการศึกษาวิจัย กระบวนการพัฒนาของชุมชนเพื่อสร้างรูปแบบ และพัฒนาพฤติกรรมของชุมชน ให้มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป